
موسسه اندیشه و پژوهش طرح هزاره پاسارگاد

کارگروه سیمرخ توسعه

گزارش عملکرد و پیشرفت پروژه رفتارشناسی توسعه ایرانیان

گزارش شماره ۳

تدوین: دکتر محمد ربانی

همکاران: یعقوب جهانی، سارا سلطانی، مینا علی‌اسلام و رضا مجیدزاده

اردیبهشت ۱۴۰۰ خورشیدی

مقدمه

این گزارش مروری است بر اهداف، برنامه ریزی اولیه پروژه رفتارشناسی توسعه ایرانیان و نتایج به دست آمده از گامهای عملیاتی که تا کنون به اجرا در آمده است. کار گروه سیمرغ توسعه بر مبنای نتایج حاصله از دو گزارش پیشین خود و در ادامه مطالعاتش در موضوع بررسی موانع توسعه در ایران، در شهریور ۱۳۹۹ پروژه رفتارشناسی توسعه ایرانیان طی هفت دهه گذشته را آغاز نمود. بر اساس جدول زمان بندی زیر، این پروژه در هفت گام عملیاتی می شود. و تا تاریخ تهیه این گزارش (ابتدای اردیبهشت ۱۴۰۰) سه گام نخست پایان پذیرفته است.

(جدول-۱)				
پایان	شروع	شرح اقدامات اجرایی	گامهای عملیاتی	فازهای اجرایی
۱۳۹۹-۹-۳۰	۱۳۹۹-۷-۱۵	مطالعه ادبیات موضوع و تهیه چارچوب اولیه شاخصها	۱	یکم
۱۳۹۹-۱۱-۳۰	۱۳۹۹-۱۰-۱	تهیه پرسشنامه و لیست خبرگان، هماهنگی جهت ارسال و دریافت	۲	
۱۳۹۹-۱۲-۲۸	۱۳۹۹-۱۲-۱	گردآوری نظر خبرگان و کدگذاری، مرتب سازی و جمع بندی نتایج	۳	
۱۴۰۰-۵-۱۵	۱۴۰۰-۱-۱۵	استخراج مقادیر شاخصهای توسعه رفتاری	۴	دوم
۱۴۰۰-۷-۳۰	۱۴۰۰-۵-۱۶	دسته بندی اطلاعات و محاسبه ی ضریب همبستگی شاخصها	۵	
۱۴۰۰-۱۰-۳۰	۱۴۰۰-۸-۱	تهیه گزارش تحلیل روندها و ارائه بسته سیاستهای پیشنهادی	۶	
۱۴۰۰-۱۲-۲۸	۱۴۰۰-۱۱-۱	ارائه مدل به روزآوری و پایش شاخصهای توسعه رفتاری	۷	

بیان مسأله و اهداف

وضعیت کنونی جامعه ایران از حیث آشفتگی در هنجارها و ارزشهای حیات اجتماعی، دامنه وسیع فقر اقتصادی و گستردگی ابعاد تضییع منابع می تواند از زوایای گوناگونی مورد بررسی قرار گیرد. به طور متعارف به ویژه در دهه های اخیر، سنت تحلیلی رایج تمرکز و توجه به عوامل سیاسی داخلی یا خارجی در بیان چرایی وضع موجود بوده است. درگیریهای سیاسی میان بازیگران درون حاکمیت و نیز خشم اپوزیسیون خارج نشین سبب شده تا گروه اول عمدتاً رژیم سیاسی پهلوی، یکدیگر و یا دشمنان خارجی را به عنوان مقصر اصلی پدید آمدن وضع موجود معرفی کنند و گروه دوم یعنی مخالفان کلیت نظام سیاسی مستقر، یکسره انگشت اتهام را به سوی ناکارآمدی حاکمیت بچرخانند. در این میان آنچه که عمدتاً در این هیاهوی سیاسی و نزاع بر سر قدرت مغفول می ماند سهم تعیین کننده

مردم در مشکلاتی است که پدید آمده و نقشی است که در حل و فصل وضع موجود و حرکت به سوی توسعه متوازن و همه جانبه از آحاد جامعه توقع می رود.

مطالعات در چارچوب پروژه حاضر، رویکرد متفاوتی را برای تحلیل وضع موجود و بررسی زمینه های بر طرف ساختن موانع پیش روی توسعه در ایران برگزیده است. بر اساس این رویکرد رفتارشناسانه، کوشیده ایم تا برای تبیین چرایی وضع موجود و عدم توسعه یافتگی متوازن کشور، ابتدا رویکردهای گوناگون تحلیلی و پارادایمهای موجود در بحث توسعه را بررسی نماییم.

بر این اساس در گام نخست این پروژه مطالعاتی با بررسی دیدگاههای گوناگون در خصوص مفهوم توسعه، در نهایت پارادایمی را انتخاب کرده ایم که اولاً موضوع و هدف توسعه را انسان، ارتقاء کیفیت سلامت جسمی و روانی شهروندان و افزایش احساس شادمانی می داند و ثانیاً برای رسیدن به چنین چشم اندازی از توسعه یافتگی، بر خلاف مدل‌های پیشین، سهم عمده ای برای تغییر رفتارها و اصطلاحاً توسعه یافتگی رفتاری شهروندان قائل است. به این ترتیب در این رویکرد هم مسیر و هم هدف توسعه بطور عمده در قالب تحولات کیفی رفتار شهروندان چارچوب بندی می شود.

سپس لازم بود تا دسته بندی مناسبی از ابعاد توسعه و نیز ابعاد رفتاری شهروندان که مؤید یا منجر به توسعه است فراهم گردد. به این منظور با مطالعه ادبیات و آثار علمی موجود در حوزه توسعه یافتگی و توسعه رفتاری، فهرستی از ابعاد استخراج شد:

ابعاد توسعه یافتگی

در این بخش مطابق با چارچوب نظری این پژوهش، بر پایه تصویری که گمان می رود ایرانیان از کمال مطلوب توسعه یافتگی دارند و البته با عنایت به وجوه مشترک با سایر الگوهای توسعه یافتگی، این موارد به عنوان ابعاد کلیدی توسعه یافتگی احصاء شد:

دسترسی عادلانه به حقوق اساسی: نخستین و بدیهی ترین بعد توسعه یافتگی امکان دسترسی تضمین شده و همگانی به حقوق اولیه برای زیست شرافتمندانه است. این بدان معنی است که هر شهروند بتواند بدون قید و شرط از امنیت در همه ابعاد آن، امکانات زیست

سالم و بهداشتی نظیر برخورداری از آب سالم برای آشامیدن و نظافت، مواد غذایی سالم و در دسترس، هوای پاک و امثال آن، آموزش رایگان، حداقل مسکن مناسب، حقوق مدنی تضمین شده از جمله حق تعیین سرنوشت، برخوردار باشد.

رواداری و تعامل با دیگران: میزان پذیرش و رواداری در قبال تنوع باورها و الگوهای زیستی گوناگون و همزیستی مسالمت آمیز با دیگران در چارچوب حقوق و آزادیهای مورد توافق جمعی و همچنین تمایل به تعامل با دیگران در شئون زندگی اجتماعی (در سطح فردی، سازمانی یا بین المللی) از عناصر زیست توسعه یافته است.

حاکمیت عقل جمعی: تکیه بر خرد جمعی و عرفی البته به هیچ عنوان به معنای خطا ناپذیری نظام اداره جامعه نیست. بلکه این رویکرد نسبت به حاکمیت به معنای پذیرش قاعده گفتگو در تصمیم گیری جمعی و نیز قبول هر چه بیشتر مسئولیت جمعی نتایج تصمیمات منجر به خطا و تلاش همگانی برای برطرف ساختن عواقب آن است.

شفافیت و صداقت: وجود رفتارهای صادقانه در ارتباطات اجتماعی، ابهام زدایی از شیوه انجام امور و گردش کارها، امکان دسترسی آزادانه و به اطلاعات و حذف پیچیدگیهای غیر ضروری در شئون مختلف زندگی اجتماعی و فراهم آمدن نظارت همگانی بر فرآیندهای اداره جامعه را باید سنگ بنای توسعه یافتگی دانست.

نگاه بلند مدت، همه جانبه و متوازن در تصمیم گیریها: یکی از ویژگیهای متصور بر جامعه توسعه یافته، انباشت تجربیات و مسئولیت پذیری طولی است. در این حال، آحاد جامعه علاوه بر آنکه در تصمیم گیریها، مسئولیت عواقب احتمالی آنرا برای همه شهروندان کنونی جامعه می پذیرند، عواقب و نتایج تصمیمات خود را بر نسلهای آینده مورد توجه قرار می دهند. از سوی دیگر این رویکرد مسئولانه در تصمیم گیریها موجب تداوم و تکامل تدریجی در تصمیمات است که مانع از بروز رخدادهای رادیکال و انقلابی و تحمیل خسارات سنگین به جامعه می شود. این تداوم و عدم گسست های رادیکال تاریخی، به جامعه امکان می دهد تا پیشینه تصمیمات را ثبت و نگهداری نماید و شرایط را برای انباشت تجربیات گذشته و تصمیم گیری بر پایه مدل انباشتی از دانش عمومی فراهم سازد. طبعاً این ساختار قیمت تمام شده ی مادی و معنوی تصمیم گیریها را کاهش داده و جامعه با بهای ارزانتری اداره می شود.

انسجام گفتمانی: پایان منازعات حذفی و بعضاً خشونت بار گفتمانهای رقیب و صرف نظر از فرا روایتها در فضای عرضه مسالمت آمیز اندیشه ها که امکان شکل گیری گفتگوهای ملی در همه سطوح به ویژه در تراز نخبگان علمی و اجرایی فراهم می آورد، یکی از ابعاد تعیین کننده در توسعه است. معمولاً این نوع از گفتگوها میان گفتمانهای رقیب، در قالب رقابتهای سیاسی و انتخاباتی رخ می دهد و فرصتی را برای مفصل بندی مجدد مفاهیم و ایجاد انسجام درونی گفتمانهای معطوف به توسعه از طریق توافق بر سر برخی اصول مشترک بوجود می آورد.

این ضرورت از آنجا ناشی می شود که انسجام درونی نظام معنایی گفتمانی که در چنین فضایی موفق به جلب وفاداری اکثریت شهروندان می شود، از هدر رفت منابع و توقف روند توسعه جلوگیری می کند و از سوی دیگر فرصت شکل گیری هویت های جمعی و فرآیندهای جامعه پذیری منجر به ارتقا همبستگی اجتماعی را فراهم می آورد.

وجود نظامات اصلاح و پیشگیری: یکی از ویژگیهای ساختارهای توسعه یافته خود یاد گیرندگی است. این امر مستلزم وجود ساز و کارها و روحیه‌ی پذیرش و اصلاح خطاست. روشن است که جامعه بالنده علاوه بر آنکه عواقب ناشی از خطا در تصمیمات را بصورت جمعی می‌پذیرد، به غایت خود یادگیرنده و اصلاح پذیر است. این بخشی از روحیه مسئولیت پذیری است که امکان می‌دهد، اثرات ناگوار ناشی از خطا در تصمیم‌گیریها، تا حدی جبران شود و از آن مهمتر با بررسی تجربیات حاصل از تصمیمات پیشین، در جهت پیشگیری از بروز مجدد خطا اقدامات لازم صورت گیرد.

حفظ و تقویت حافظه تاریخی مشترک: همانطور که اشاره شد، رویکرد تصمیم‌گیری بر اساس نگاه بلند مدت به آینده و نیز وجود ساختارهای یادگیرنده و اصلاح‌کننده مستلزم انباشت تجربیات و دانش گذشته است. توجه به حفظ و تقویت حافظه و میراث تاریخی و فرهنگی مشترک از این حیث اهمیت دارد که در واقع گنجینه‌ی تجربیات و دانش گذشتگان است. همچنین می‌تواند یکی از عناصر تقویت‌کننده‌ی حس هم‌سرنوشتی و افزایش همبستگی اجتماعی به شمار آید. در اینجا البته یک نکته حائز اهمیت است و آن اینکه در جامعه توسعه یافته تاریخ به مثابه منبعی از تجربیات درست یا اشتباه گذشتگان واجد ارزش است و رویکردهای برتری جویانه، برخوردهای گزینشی و حذفی و یا دستکاری در تاریخ در نهایت با رشد آگاهی‌ها در جهت عکس عمل خواهد نمود و اعتماد عمومی و همبستگی اجتماعی را تخریب خواهد نمود.

همبستگی اجتماعی: یکی از ویژگیهای بارز یک جامعه توسعه یافته را باید احساس تعلق خاطر همگانی و حس هم‌سرنوشتی دانست. در واقع این احساس پایه‌ای برای تحقق بسیاری دیگر از شاخصهای توسعه است. در پرتو چنین احساسی، میل به مشارکت مسئولانه در تصمیم‌گیریها افزایش می‌یابد و افراد اصلاح‌نواقص یا احقاق حقوق دیگران را با جدیت بیشتری دنبال می‌کنند.

مشارکت عمومی گسترده: حضور و مشارکت فعال همه‌آحاد جامعه در عرصه حیات جمعی فارغ از جنسیت، باورها، نژاد و امثال آن به هیچ‌عنوان صرفاً به معنای مشارکت متعارف در انتخابات یا فرایندهای سیاسی نیست. این ویژگی بیشتر متوجه توسعه یافتگی جامعه مدنی است و بر این مبنا انتظار می‌رود افراد هر چه بیشتر در تشکلهای اجتماعی گوناگون برای اهداف خرد و کلان اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و البته سیاسی عضویت بیابند و فعالیت کنند.

توسعه نهادی: از آنجا که بستر شکل‌گیری و تثبیت ارزشهای رفتاری، نهادهای اجتماعی هستند و به عبارت دیگر نهادها همان گفتمانهای ته‌نشین شده در باور عمومی اند که امکان تضمین و استمرار رفتارهای جمعی و مدنی را در هر زمینه‌ای اعم از کسب و کار، تعاملات میان فردی، مناسبک، مشارکتها و تصمیم‌گیریهای جمعی فراهم می‌آورند لذا یکی از شاخصهای عمده توسعه؛ کارآمدی و پویایی نهادهای اجتماعی است.

تحرك اجتماعی عمودی: بواسطه آنکه حداکثر شدن انتخابهای آزاد برای شیوه‌ی زندگی را پایه‌ای برای توسعه می‌دانیم، لذا عدم وجود انسداد ساختاری به نحوی که شهروندان بتوانند با کسب شرایط و مهارتهای لازم در هر سطحی در امور مربوط به تعیین سرنوشت خود مشارکت کنند و یا به عبارت دیگر فراهم بودن امکان گردش‌نخبگان، یکی از ابعاد کلیدی در توسعه اجتماعی محسوب می‌شود.

تحرك اجتماعى افقى: توسعه یافتگی شبکه راهها و شبکه های ارتباطی، این امکان را فراهم می آورد تا شهروندان با سهولت از نقطه ای به نقطه دیگر جابجا شوند، و فرصتهای بیشتر و متنوع تری را برای انتخاب شیوه زندگی خود بیابند. این امکان فراتر از صرف گسترش شیوه های حمل و نقل یا سفر و نیز توسعه زیر ساختهای ارتباطی، گستره ای وسیع از امکان سکونت در اقلیمهای گوناگون، آشنایی با مردمانی از فرهنگهای مختلف، امکان زیست متفاوت و نیز امکان انتخاب شیوه های متفاوتی از امرار معاش را در برمی گیرد.

ساختار مصرف پایدار: جامعه ای که نگاه بلند مدت دارد طبعاً در مدیریت منابع نیز روش ویژه ای را در پیش می گیرد تا امکان تداوم حیات شایسته برای شهروندان کنونی و نسلهای بعد فراهم گردد. روشن است که محدودیت منابع زیستی وجود ساختار و الگویی برای مصرف اخلاقی، صرفه جویانه و سازگار با محیط زیست را ضروری می سازد.

تفکیک و تخصص دانایی محور: در جامعه ای که توسعه یافتگی بر مبنای حاکمیت خرد، مسئولیت پذیری، یاد گیرندگی و طراحی سیستمهای پیشگیرانه تصویر می شود، نظر به حجم شگفت انگیز اطلاعات در هر موضوع، ناگزیر امکان آگاهی تخصصی همگان نسبت به همه امور وجود ندارد. در چنین وضعی ضروری است تا جامعه با ارج نهادن به ارزش دانایی؛ یادگیری و مراجعه به متخصصین در هر امری (اصل تفکیک و تخصص) را بصورت راهبردی دنبال کند.

توزیع عادلانه فرصتهای شغلی و ثروت: باور به توزیع ثروتهای ملی بر اساس مساوات، ارج نهادن به کسب ثروت شخصی از طریق کار شرافتمندانه و توزیع عادلانه فرصتهای شغلی یکی از شاخصهای اساسی در چشم انداز جامعه توسعه یافته است. به لحاظ حقوقی منابع طبیعی و ثروتهای خدا دادی هر سرزمینی، دارای مشاع و مشترک محسوب می شود. فلذا همه ی شهروندان حق برخورداری مساوی از این ثروتها را دارند. این رویکرد در راستای نخستین شاخصی است که در این متن به آن اشاره کردیم. دوم آنکه تنها منشاء مالکیت بر ثروت و سرمایه شخصی، کار است. این باور می تواند تقویت کننده ی رویکرد تصمیم گیری های بلند و مسئولانه است. همچنین عدالت به معنای تخصیص فرصتهای شغلی بر اساس ویژگیها، نیازها و شایستگی های هر فرد، علاوه بر آنکه تامین کننده بخشی از حقوق اساسی اوست، همچنین بطور ساختاری با افزایش امکان تحرك اجتماعى، اصل تفکیک و تخصص و توجه به توسعه ساختار مصرف پایدار همبسته است.

تاب آوری و خود توانمند سازی در بحرانها: عدم وقوع گسستهای تاریخی، مراقبت از تداوم حافظه ی جمعی و نگاه بلند مدت در تصمیم گیریهای مسئولانه، همگی مستلزم یک پیش شرط اساسی است و آن عبارت است از تداوم حیات یک تمدن. از سوی دیگر هر تمدنی در طول حیات خود با بحرانهای گوناگونی مواجه می شود که برای حفظ و تداوم بقای خود باید در برابر آنها تاب بیاورد و علاوه بر آن با آموختن از تجربه ی مواجهه با بحرانها هر بار نیرومند تر از پیش برای آینده اقدامات پیشگیرانه ای را تدبیر نماید و به عبارت دیگر واجد ویژگی خود توانمند سازی باشد.

پس از دسته بندی اولیه ابعاد توسعه یافتگی، برای صورتبندی دقیق تر این فهرست، دور بعدی مطالعات صورت گرفت تا ابعادی از توسعه که همپوشانی دارند در یکدیگر ادغام شوند و مؤلفه ها و شاخصهای آنها مشخص گردند. حاصل این مرحله از مطالعات به جدول ذیل منتهی شد:

(جدول - ۲)					
ابعاد، مؤلفه ها و شاخصهای توسعه					
ردیف	ابعاد توسعه	مؤلفه های توسعه	شاخصهای توسعه		
۱	دسترسی عادلانه به حقوق اساسی	امنیت فردی	نرخ رشد جرایم خشن نسبت به جمعیت کل (درصد) مرگ و میر ناشی از تصادفات		
		امنیت محیط کسب و کار	شاخص بین المللی حقوق مالکیت نرخ رشد سرمایه گذاریهای مستقیم خارجی		
		امنیت قضایی	نرخ رشد رضایتمندی از شیوه دادرسی نرخ رشد سرانه بودجه زندانها		
		آزادی ایمان و بیان عقیده	نرخ کاهش قوانین بازدارنده در آزادی انتخاب ایمان و اجرای بدون مزاحمت آیین مذهبی		
		دسترسی عادلانه به بهداشت و درمان رایگان		نرخ رشد جمعیت برخوردار از روزهای هوای پاک در سال برابری در دسترسی به خدمات بهداشتی و پزشکی نرخ مرگ و میر نوزادان و مادر در هنگام زایمان سن امید به زندگی در بدو تولد نرخ سلامت روان سرانه بودجه بهداشت و درمان سالمندان (۶۵+) نسبت به دهکهای درآمدی	
				دسترسی عادلانه به امکانات آموزشی رایگان فارغ از تفاوت های درآمدی، جنسیتی و مذهبی	نرخ با سوادگی تا پایان مقطع متوسطه سرانه بودجه آموزشی نسبت به دهکهای درآمدی نرخ کاهش مقررات و قوانین بازدارنده جنسیتی و مذهبی
				دسترسی به آب و تغذیه سالم	سرانه دسترسی به آب آشامیدنی استاندارد (لیتر) نسبت به دهکهای درآمدی شاخص ناهنجاری های قیمت مواد غذایی
		دسترسی به مسکن متناسب و رایگان	سرانه متر اژ مسکن استاندارد نسبت به دهکهای درآمدی		

<p>نرخ توزیع متوازن سرانه مصرف انرژی نسبت به دهکهای درآمدی</p> <p>نرخ دسترسی به شبکه توزیع برق و گاز به تفکیک استانی</p>	<p>دسترسی عادلانه به انرژی مصرفی برای گرمایش و سرمایش مناسب</p>		
<p>نرخ کاهش متوسط سرانه هزینه سفر</p> <p>متوسط سرانه هزینه بهره مندی از امکانات تفریحی و فرهنگی</p> <p>متوسط زمان دسترسی به امکانات تفریحی و فرهنگی (از قبیل تعداد سالنها و صندلیهای سینما، تئاتر در هر شهر به نسبت جمعیت)</p> <p>نرخ رشد افسردگی یا اقدام به خودکشی</p> <p>نرخ تغییرات شاخص ملی شادمانی (gross national happiness index)</p>	<p>دسترسی عادلانه به امکان تفریح، استراحت و شادی</p>		
<p>نرخ رشد تعداد سمن های فعال</p> <p>نرخ رشد عضویت در احزاب</p> <p>نرخ رشد مشارکت سیاسی عرفی (انتخابات)</p>	<p>مشارکت عمومی گسترده</p>	<p>۲</p> <p>رواداری و تعامل با دیگران</p>	
<p>شدت خشم افقی و سوء ظن نسبت به دیگران</p> <p>نرخ رشد منازعات خیابانی، قومی، مذهبی</p> <p>نرخ تغییرات اعمال خشونت‌های کلامی (قومیتی، جنسیتی و مذهبی)</p> <p>سرمایه اجتماعی اقشار نسبت به هم و نسبت به گروههای مرجع</p>	<p>همبستگی اجتماعی و کاهش واگرایی قومی و مذهبی</p>		
<p>توزیع نرمال سنی، جنسیتی قومی و مذهبی مدیران در تناسب با فاکتورهای جمعیت شناختی کشور</p>	<p>ساختار دموکراتیک در تصمیم گیری جمعی</p>	<p>۳</p> <p>حاکمیت عقل جمعی</p>	
<p>نرخ مراعاتی که خارج از سیستم قضایی حل و فصل می شود به کل</p>	<p>فراگیری حاکمیت ملی</p>		
<p>نرخ رشد نافرمانی شهروندان از ارزشهای رسمی حکومت</p>	<p>مشروعیت حاکمیت</p>		
<p>شاخص آزادی مطبوعات</p> <p>نرخ کاهش مقررات بازدارنده انحصار رسانه ای</p>	<p>میزان دسترسی عادلانه به اطلاعات</p>	<p>۴</p> <p>شفافیت و صداقت</p>	
<p>متوسط هزینه ریسک معاملات</p>	<p>قابلیت پیش بینی شرایط و برنامه ریزی</p>		
<p>نرخ ادراک فساد (Corruption perception index)</p> <p>شاخص آزادی اقتصاد (Index of Economic Freedom)</p>	<p>شفافیت در حقوق مالکیت</p>		
<p>نرخ رشد فرکانس و دامنه آشوبهای اجتماعی برانداز</p> <p>نرخ نوسانات شاخص فلاکت</p>	<p>ثبات سیاسی و اجتماعی</p>	<p>۵</p> <p>انسجام گفتمانی و توسعه نهادی</p>	

<p>نرخ رشد پس انداز ملی نسبت به تولید ناخالص داخلی نرخ رشد نسبت درآمدهای مالیاتی به کل درآمدهای بودجه نرخ کاهش استانه‌های محروم و کم برخوردار به کل استانه‌ها</p>	<p>نگاه بلند مدت، همه جانبه و متوازن در تصمیم گیریها</p>	
<p>نرخ رشد جرایم مالی مدیران دولتی و مقامات حکومتی</p>	<p>کنترل فساد ساختاری</p>	
<p>نرخ رشد بودجه سالانه حفاظت از میراث فرهنگی و طبیعی نرخ رشد بکارگیری نیروی انسانی ماهر در احیاء، نگهداری، حفاظت و معرفی میراث فرهنگی و طبیعی</p>	<p>شناسایی، احیاء، نگهداری و اشاعه آگاهی از میراث فرهنگی و طبیعی</p>	<p>۶ حفظ و تقویت حافظه تاریخی مشترک</p>
<p>نرخ کاهش مقررات بازدارنده (مذهبی و جنسیتی) نرخ کاهش مقررات بازدارنده در سرمایه گذاری و کار آفرینی</p>	<p>عدالت دسترسی به فرصتهای شغلی، مناصب علمی، حقوقی و سیاسی</p>	<p>۷ تحرك اجتماعی عمودی</p>
<p>نرخ رشد فرار مالیاتی به تفکیک دهکهای درآمدی درآمد سرانه ملی نسبت افراد زیر خط فقر به کل جمعیت ضریب جینی نرخ بیکاری به تفکیک استانی، دهکهای درآمدی، جنسی، مذهبی و تحصیلی نرخ دسترسی به تسهیلات بانکی نسبت به دهکهای درآمدی</p>	<p>توزیع عادلانه ثروت</p>	
<p>نرخ رشد جاده شوسه، راه آهن، ترمینالهای مسافری، فرودگاهها و بنادر ضریب نفوذ توسعه راهها به تفکیک استانه‌ها طول عمر متوسط ناوگان حمل و نقل زمینی، ریلی، هوایی و دریایی</p>	<p>میزان دسترسی به شبکه حمل و نقل</p>	<p>۸ تحرك اجتماعی افقی</p>
<p>ضریب نفوذ دسترسی مخابراتی و اینترنت پر سرعت به تفکیک استانی سرانه ترافیک سالانه مصرفی اینترنت به تفکیک دهکهای درآمدی متوسط سرعت اینترنت</p>	<p>عدالت دسترسی به شبکه های ارتباطات آنلاین</p>	
<p>نرخ کاهش مساحت جنگلها و مراتع نرخ کاهش آلودگی آبهای سطحی و زیر سطحی نرخ کاهش شکار یا صید گونه های جانوری در معرض انقراض نرخ رشد احیای گونه های جانوری و گاهی در معرض انقراض نرخ کاهش منابع آبهای زیر زمینی</p>	<p>پایداری منابع طبیعی (آب، خاک، هوا، جانوری و گیاهی)</p>	<p>۹ ساختار مصرف پایدار</p>

<p>نرخ کاهش تعداد چاههای آب غیر مجاز نرخ رشد فرسایش خاک نرخ رشد بهره وری در تولید محصولات باغی و زراعی نرخ مرگ و میر ناشی از آلودگی هوا</p>		
<p>نرخ رشد دور ریز مواد غذایی در چرخه مصرف نرخ بازیافت ملی برحسب تناژ مواد بازیافت شده</p>	<p>مصرف بهره ور و بهینه مواد مغذی</p>	
<p>نرخ رشد بهره وری تولید و شبکه انتقال حاملهای انرژی نرخ رشد ظرفیت تولید انرژی تجدیدپذیر نصب شده در کشور (بر حسب سرانه وات) نرخ کاهش یارانه سوخت فسیلی به تولید ناخالص داخلی (تولید و مصرف) نرخ رشد بهره وری در مصرف انرژی به تفکیک در بخش صنعت، کشاورزی، خدمات، ساخت و سازها و استانی انتشار CO₂ در واحد ارزش افزوده</p>	<p>مصرف بهره ور و بهینه حاملهای انرژی (برق و سوختهای فسیلی)</p>	
<p>ارزیابی سطح مردمی سازی علم و فناوری بر اساس متد AHP و GRA نرخ رشد سرمایه اجتماعی دانشگاهیان نزد مردم نرخ کاهش سرانه هزینه انجام مناسک و آیین های خرافی، فالگیری و امثالهم</p>	<p>میزان علم باوری در جامعه</p>	<p>۱۰ تفکیک و تخصص دانایی محور</p>
<p>نرخ رشد ثبت اختراعات نهادها و اشخاص غیر آکادمیک نرخ رشد واقفین و نذورات فرهنگی و علمی نرخ رشد سهم کسب و کارهای دانش بنیان نسبت به کل کسب و کارها</p>	<p>میزان علم گستری در جامعه</p>	
<p>نرخ رشد بودجه پیشگیری و مدیریت بحران نرخ رشد ذخایر استراتژیک (غذا، دارو، انرژی، اطلاعات پایه شهروندان) نرخ کاهش خام فروشی منابع طبیعی و ثروتهای ملی (منابع تجدید ناپذیر انرژی، ذخایر معدنی و ذخایر زیستی دریایی و درخشکی) نرخ ریسک تخریب سازه ها در حوادث طبیعی (سیل، زلزله) نرخ رشد آگاهی های عمومی در مقابله با حوادث و خطرات نسبت دولت های محلی که استراتژی های محلی کاهش خطر</p>	<p>وجود نظامات اصلاح و پیشگیری</p>	<p>۱۱ تاب آوری و خود توانمند سازی در بحرانها</p>

بلایا را در راستای استراتژی های ملی کاهش خطر بلایا اتخاذ و اجرا می کنند تعداد مرگ و میرها، افراد گمشده و افراد مستقیماً متضرر نسبت به فاجعه در هر ۱۰۰۰۰۰ نفر جمعیت نرخ کاهش مرگ و میر ناشی از حوادث نرخ کاهش خسارات مالی ناشی از حوادث نرخ کاهش فرکانس (تکرار شونده) حوادث قابل پیشگیری			
---	--	--	--

چنانکه ملاحظه می شود، در جدول فوق شاخصهای متعددی برای هریک از مؤلفه ها ذکر شده است که بعضاً در زیر شاخصها همپوشانی دارند. از آنجا که هدف این پروژه گردآوری و مطالعه روند تغییرات مقادیر شاخصهای توسعه طی قریب به هفتاد سال گذشته است و احتمال می رود که بسیاری از شاخصها به دلایل گوناگون فاقد مقادیر ثبت شده پیوسته در طول این برش زمانی باشند، لذا تا تکمیل فاز بعدی پژوهش که به بررسی امکان دسترسی به مقادیر ثبت شده شاخصها اختصاص دارد، کلیه این شاخصها به عنوان گزینه های مطالعاتی در دستور کار باقی خواهند ماند.

ابعاد توسعه رفتاری

به منظور دسته بندی و درک بهتر از ابعاد توسعه رفتاری که وجه غالباً نوآورانه و متمایز این پژوهش است ابتدا بر مبنای محوریت ساختها و نقشها در حیات اجتماعی که افراد می پذیرند فهرستی از مؤلفه های رفتاری مؤثر بر روند توسعه در قالب جدول ذیل گردآوری شد:

(جدول - ۳)		
مؤلفه توسعه رفتاری	نقش اجتماعی	ساحت حیات اجتماعی
شجاعت؛ بویژه در بیان مقصود		
اجتناب از پیچیدگی در بیان		
اجتناب از شلختگی زبانی (گفتاری و نوشتاری)		
امانتداری در نقل قول		
اجتناب از ابراز نظر در حوزه های تخصصی بدون داشتن صلاحیت		

رعایت حریم شخصی دیگران در گفتار و رفتار	به عنوان شهروند	ساحت عمومی
اجتناب از خشونت زبانی و فیزیکی		
اجتناب از تفکر حذفی (میل به تفاهم)		
گفتگو به قصد مفاهمه و حل مسائل		
رواداری نسبت به نظرات مخالف و شیوه های متفاوت زندگی		
حسن ظن به دیگران		
همدلی با دیگران و توجه به نیازمندان و اقشار آسیب دیده اجتماع		
رعایت حقوق کودکان		
رعایت حقوق سالمندان و معلولین		
رعایت حقوق حیوانات		
وفای به عهد		
وقت شناسی		
نگاه بلند مدت در تصمیم گیریها		
برنامه ریزی برای انجام امور شخصی		
تمایل به کسب تجربیات تازه و یافتن شیوه های خلاق در انجام امور		
پرهیز از مداخله در امور تخصصی و مراجعه به متخصص		
نظم در انجام کارها		
ثبات و نگهداری سوابق شخصی		
پرهیز از چاپلوسی		
انتقاد پذیری		
پوزش طلبی در قبال اشتباهات		
صرفه جویی در مصرف (انرژی و منابع)		
رعایت بهداشت فردی		
اجتناب از اعتیاد به مواد روان گردان (الکل، مخدرها و ...)		
مشارکت در حفظ نظافت و بهداشت عمومی		
تمایل به مشارکت در فعالیتهای گروهی		
- دقت در حفظ محیط زیست	به عنوان مسافر یا گردشگر	نظم عمومی
- دقت در حفظ میراث فرهنگی		
- احترام به مناسک و سنتهای محلی		
- رعایت مقررات رانندگی	به عنوان راننده	
- رعایت حق تقدم		

<ul style="list-style-type: none"> - بهره گیری از علوم روزآمد در سازماندهی، نظارت و انجام اقدامات - پاسخگویی و مسئولیت پذیری - اجتناب از اقدامات غیر قانونی 	<p>به عنوان مسئول امداد یا انتظامات</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - تعامل بر پایه همدلی - تمایل به تشریک مساعی - رعایت حقوق همسران - رعایت اخلاق جنسی 	<p>به عنوان همسر یا شریک جنسی</p>	خانواده
<ul style="list-style-type: none"> - فرزندآوری مسئولانه - رعایت حقوق فرزندان 	<p>به عنوان یکی از والدین</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - رعایت حریم شخصی والدین - رعایت حقوق والدین در سالمندی 	<p>به عنوان فرزند</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - رعایت حقوق همسایگان 	<p>به عنوان همسایه</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - رعایت آداب معاشرت و آداب سفره - پرهیز از اسراف - توسعه همدلانه ارتباطات 	<p>به عنوان مهمان یا میزبان</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - تلاش در روزآمدی علمی و فنی - ارتقاء توانمندیها و خلاقیت‌های فردی - تلاش در بکارگیری آموخته‌ها - تمایل به کارگروهی و داوطلبانه 	<p>به عنوان محصل، مدرس یا پژوهشگر</p>	آموزش
<ul style="list-style-type: none"> - روزآمدی در حوزه کاری مربوطه - نظم و وقت شناسی - شفافیت در عملکرد - پاسخگویی و مسئولیت پذیری حرفه ای - پرهیز از تضییع حقوق همکاران و شهروندان - پرهیز از اقدامات غیر قانونی 	<p>به عنوان کارمند</p>	نظام اداری
<ul style="list-style-type: none"> - بهره گیری از علوم روزآمد در سیاستگذاری، برنامه ریزی و نظارت - انتخاب و سازماندهی کارکنان بر اساس شایستگی - شفافیت در عملکرد - پاسخگویی و مسئولیت پذیری 	<p>به عنوان مدیر</p>	

<ul style="list-style-type: none"> - پرهیز از مطالبات غیرقانونی - پرهیز از تضییع حقوق دیگر شهروندان 	<ul style="list-style-type: none"> به عنوان ارباب رجوع 	
<ul style="list-style-type: none"> - رعایت حقوق آب و استفاده بهینه از آن - پرهیز از کشت بی رویه و فرسایش خاک - بکارگیری علوم نوین در کشاورزی - اجتناب از تخریب جنگلها و چرای بی رویه در مراتع - اجتناب از صید خارج از فصل صیادی - دقت در حفظ کیفیت و سلامت تولیدات 	<ul style="list-style-type: none"> به عنوان کشاورز یا صیاد 	بازار و اقتصاد
<ul style="list-style-type: none"> - روزآمدی در بکارگیری علوم و فنون - خلاقیت در تولید - تلاش در حفظ و ارتقاء کیفیت محصولات و خدمات 	<ul style="list-style-type: none"> به عنوان صنعتگرا یا کارگر 	
<ul style="list-style-type: none"> - رعایت حقوق مصرف کننده - رعایت اصول اخلاقی در کسب و کار - پایبندی به قراردادهای تجاری و تعهدات مالی - پرهیز از تجارت به شیوه های سودجویانه و سوء استفاده از ناآگاهی مشتریان 	<ul style="list-style-type: none"> به عنوان بازرگان، فروشنده کالا یا خدمات 	
<ul style="list-style-type: none"> - عمل به آموزه های عقلانی، پرهیز از خرافه گرایی و عمل بر اساس رویا یا فال و امثال آن - اجتناب از آموزه هایی که موجب تضییع حقوق دیگران می شود - فعالیتهای عام المنفعه، نذر و وقف 	<ul style="list-style-type: none"> به عنوان مبلغ مذهبی یا باورمند 	دین و مناسک
<ul style="list-style-type: none"> - ارائه خدمات تخصصی روزآمد - همدلی با بیمار - رازداری 	<ul style="list-style-type: none"> به عنوان کادر بهداشت و درمان 	نظام سلامت
<ul style="list-style-type: none"> - اعتماد به دانش تخصصی - واقع بینی در پذیرش محدودیتهای بشری در دانش پزشکی 	<ul style="list-style-type: none"> به عنوان بیمار 	

همچنانکه ملاحظه می شود بسیاری از مؤلفه های رفتاری در شئون و نقشهای اجتماعی گوناگون تکرار می شوند و مشابهت دارند. از این رو تصمیم گرفتیم تا صورتبندی دقیق تری از مؤلفه هایی که وجه اشتراک دارند به دست

دهیم. آنها را در هم ادغام کردیم و در قالب یک تقسیم بندی هشتگانه از هم تفکیک نمودیم. این ابعاد هشتگانه توسعه رفتاری عبارتند از:

(۱) توسعه زبانی: در این دسته جنبه هایی از رفتارها طبقه بندی می شوند که بر پایه مهارت های زبانی شکل می گیرند. توسعه زبانی در این پژوهش به ویژگی هایی از زبان اشاره دارد که می تواند در نهایت به تقویت ابعادی از توسعه یافتگی منجر شود و یا دست کم امداد رساند. بطور مثال توسعه ساختار زبانی در بیان صریح مقصود گوینده و کاستن از ابهام در ذهن شنونده جنبه ای از توسعه زبانی است که در نهایت به تقویت (شفافیت و صداقت) در جامعه منتهی شود و بستر لازم را برای (رواداری و تعامل با دیگران) از طریق گفتگو فراهم سازد به نحوی که در نهایت منجر به (انسجام گفتمانی) شود.

(۲) توسعه حقوقی: این بعد ناظر به رفتارهایی است که از آگاهی و میزان تعهد شهروندان نسبت به چارچوب های حقوقی به ویژه حقوق اساسی نشأت می گیرد. از این رو توسعه رفتارهایی که در حوزه توسعه حقوقی دسته بندی می شوند مشخصاً بر توسعه (دسترسی عادلانه به حقوق اساسی)، (رواداری و تعامل با دیگران)، (تحرك اجتماعی عمودی) و (ساختار مصرف پایدار) مؤثر خواهد بود.

(۳) اصلاح پذیری: رفتارهایی که به پذیرش اشتباهات و اقدام در جهت اصلاح آنها برمی گردد در این دسته قرار می گیرند. این دسته از رفتارهای بر ابعادی از توسعه نظیر (رواداری و تعامل با دیگران)، پذیرش (تفکیک و تخصص بر پایه دانش) و تقویت (حاکمیت خرد جمعی) مؤثر است.

(۴) تکثر گرایی: مشخصاً این بعد از رفتارهای شهروندان چنانچه به خوبی توسعه یابد در نهایت به تقویت و توسعه (رواداری و تعامل با دیگران) و پذیرش (حاکمیت خرد جمعی) منجر می شود. همچنین می تواند راه را بر توسعه (تحرك اجتماعی عمودی) و گردش نخبگان هموار سازد.

(۵) همبستگی اجتماعی: یکی از مبنایی ترین خصیصه های رفتاری که شالوده حیات اجتماعی را می سازد، همبستگی اجتماعی است. توسعه رفتارهایی که به نوعی ذیل مفهوم همبستگی اجتماعی دسته بندی می شوند می تواند منجر به تقویت (دسترسی عادلانه به حقوق اساسی)، افزایش (رواداری و تعامل با دیگران)، استقرار و تثبیت (حاکمیت خرد جمعی)، زمینه سازی برای شکل گیری (انسجام گفتمانی و توسعه نهادی) و (حفظ حافظه تاریخی مشترک) شود، همچنین در رویارویی با بحرانها، توسعه رفتارهای تقویت کننده همبستگی اجتماعی می تواند به افزایش (تاب آوری و خود توانمند سازی) جامعه بطور مؤثر یاری رساند.

(۶) **نوآوری و خود شکوفایی:** توسعه رفتارهایی که وجه غالب آنها ناظر بر خودشکوفایی و تحول خواهی است، عموماً در سطح کلان ساختارهای اجتماعی تقویت کننده (تحرك اجتماعی عمودی و افقی) است. همچنین موجب توسعه (ساختارهای پایدار در مصرف) منابع می گردد و مؤید افزایش (تاب آوری و خود توانمندسازی) جامعه در مواجهه با بحرانهاست. علاوه بر این آشکارا به گسترش (دانایی و تخصص) در جامعه منجر می شود.

(۷) **تدبیر و حکمت:** رفتارهایی که در این دسته قرار می گیرند عموماً رفتارهایی هستند که بر پایه همه جانبه نگری و آنچه که در فرهنگ ما با عنوان حکمت از آن یاد می شود شکل می گیرند. این گروه از رفتارها تقویت کننده (حاکمیت خرد جمعی)، ارتقاء دهنده (دسترسی های عادلانه به حقوق اساسی) و تقویت کننده (حافظه تاریخی مشترک)، (ساختار پایدار مصرف) و (تاب آوری در برابر بحرانها) هستند. مضاعف بر اینها موجب افزایش و تشویق (تحرك اجتماعی عمودی و افقی) می شوند.

(۸) **توسعه سلامت:** ممکن است در نگاه اول توسعه رفتارهای در حوزه ارتقاء سلامت جسمانی و روانی افراد حداکثر مرتبط و معلول توسعه (دسترسی شهروندان به حقوق اساسی) به ویژه در زمینه سلامت و بهداشت به نظر برسد اما با نگاهی دقیق تر روشن می شود که توسعه این دست رفتارها در جامعه ربط وثیقی با افزایش (تاب آوری و خود توانمند سازی) و توسعه (ساختارهای مصرف پایدار) دارد.

بر پایه این تقسیم بندی هشتگانه مجدداً مؤلفه های رفتاری ناظر بر توسعه را در جدول دیگری دسته بندی کردیم:

(جدول-۴)		
ردیف	ابعاد توسعه رفتاری	مؤلفه های توسعه رفتاری
۱	توسعه زبانی	شجاعت؛ بویژه در بیان مقصود
		صداقت در گفتار
		پرهیز از مبالغه و چاپلوسی
		اجتناب از پیچیدگی در بیان
		اجتناب از شلختگی زبانی
		امانتداری در نقل قول
		پرهیز از خشونت زبانی
۲	توسعه حقوقی	پرهیز از خشونت فیزیکی و رعایت حق حیات دیگران
		اجتناب از آموزه های سنتی یا دینی که موجب تضییع حقوق دیگران می شود
		رعایت حریم شخصی دیگران
		رعایت حقوق مدنی و آزادیهای فردی دیگران (اقلیتهای دینی، سالمندان، کودکان، زنان...)
		رعایت حقوق حیوانات و محیط زیست
		وفای به عهد
۳	اصلاح پذیری	انتقاد پذیری
		پوزش طلبی در قبال اشتباهات
۴	تکثرگرایی	پرهیز از تفکر حذفی (بجای تعامل)

	گفتگو به قصد مفاهمه و حل مسائل			
	احترام به نظرات مخالف و شیوه های متفاوت زندگی			
۵	همبستگی اجتماعی	حسن ظن نسبت به دیگران همدلی با دیگران و توجه به نیازمندان و اقشار آسیب پذیر (مهربانی، بخشندگی و سخاوت) مشارکت در فعالیتهای گروهی فعالتهای عام المنفعه، کار داوطلبانه، وقف و نذر		
	۶	نوآوری و خودشکوفایی	عمل به آموزه های عقلانی و پرهیز از خرافه گرایی (عمل بر اساس رویا، فال و امثالهم) اجتناب از ابراز نظر تخصصی یا مداخله در امور تخصصی بدون داشتن صلاحیت علمی یا فنی اعتماد به دانش تخصصی ضمن پذیرش محدودیتهای دانش بشری بکارگیری آموخته های علمی و فنی در انجام اقدامات روزمره ارتقاء مستمر توانمندیها بکارگیری شیوه های خلاق در زندگی، کار و تعاملات اجتماعی	
		۷	تدبیر و حکمت	نگاه بلند مدت در تصمیم گیریها برنامه ریزی در امور شخصی ثبات و نگهداری سوابق شخصی وقت شناسی و نظم در انجام کارها صرفه جویی در مصرف منابع
			۸	توسعه سلامت

ماتریس ارتباطات ابعاد توسعه یافتگی و توسعه رفتاری

پس از دسته بندی ابعاد توسعه یافتگی و توسعه رفتاری و شناسایی اولیه ارتباطات آنها با هم، برای صورتبندی دقیق تر دو فهرست، دور بعدی مطالعات صورت گرفت تا ابعادی از توسعه که همپوشانی دارند در یکدیگر ادغام شوند. حاصل این مرحله از مطالعات در نهایت با کمک خبرگانی که این دو فهرست را بصورت تطبیقی مطالعه کردند و میزان پیوستگی معنایی ابعاد و مؤلفه ها را با یکدیگر بررسی نمودند به ماتریس ذیل منتهی شد:

(جدول - ۵)								
ماتریس ارتباطات ابعاد توسعه یافتگی - ابعاد توسعه رفتاری								
توسعه سلامتی	تدبیر و حکمت	نوآوری و خود شکوفایی	همبستگی اجتماعی	تکنوگرایی	اصلاح پذیری	توسعه حقوقی	توسعه زبانی	
✓	✓		✓			✓		دسترسی عادلانه به حقوق اساسی

			✓	✓	✓	✓	✓	رواداری و تعامل با دیگران
	✓		✓	✓	✓			حاکمیت خرد جمعی
							✓	شفافیت و صداقت
			✓				✓	انسجام گفتمانی و توسعه نهادی
	✓		✓					حفظ و تقویت حافظه تاریخی مشترک
	✓	✓		✓		✓		تحرك اجتماعی عمودی
		✓						تحرك اجتماعی افقی
✓	✓	✓				✓		ساختار مصرف پایدار
	✓	✓			✓			تفکیک و تخصص دانایی محور
✓	✓	✓	✓					تاب آوری و خود توانمند سازی

این ماتریس به عنوان کلید راهبردی این مطالعات به ما کمک خواهد کرد تا در فاز دوم با دسترسی به مقادیر شاخصهای توسعه طی یک برش زمانی قریب به هفتاد سال گذشته، دریابیم چه وضعیتی بر توسعه رفتاری ایرانیان حاکم بوده و چه تحولاتی را در طول این مدت از سر گذارنده است.

روشن است که بدون انجام پیمایشهای ملی و فراگیر امکان دسترسی و ارزیابی مستقیم ابعاد و مؤلفه های توسعه رفتاری در سالهای دور وجود ندارد و به همین منظور چنانکه در روش پژوهش فاز دوم اشاره خواهیم کرد از مطالعه داده های درجه دوم و با تکیه بر تحلیل روندها با ضریبی از خطا مطالعات را در این حوزه ادامه خواهیم داد.

چشم انداز فاز دوم

اکنون با پایان یافتن فاز یکم پروژه پژوهشی رفتارشناسی توسعه ایرانیان، در آغاز فاز دوم در جستجوی پاسخ این پرسشها هستیم:

- توسعه یافتگی در ایران را با چه شاخصهایی باید سنجید؟ (مقادیر کدام شاخصها در دسترس است؟)
- روند تغییرات و وضعیت کنونی شهروندان ایرانی از حیث شاخصهای رفتاری توسعه یافتگی چگونه است؟
- چه عواملی بر این شاخصها موثر بوده است؟
- کدام محرکها میل به رفتارهای سازگار با توسعه یافتگی را افزایش می دهد؟

روش پژوهش در فاز دوم

در راستای پاسخ به پرسشهای فوق همچنان که پیش از این طراحی شده است فاز دوم پژوهش به ترتیب زیر هدایت خواهد:

الف) با استخراج مقادیر شاخصها، امکان تحلیل روندها را فراهم خواهیم آورد. ضمن آنکه مشخص خواهد شد اساساً مقادیر کدام شاخصها در دسترس هستند.

به این منظور اگر بپذیریم که مفهوم سازی گفتمان توسعه عملاً طی سالهای پس از اجرای نخستین برنامه توسعه عمرانی ایران در سال ۱۳۲۸-۱۳۲۹ رخ داده است، می توان این سال را مبدأ مطالعه در این پژوهش قرار داد.

برای استخراج مقادیر شاخصها عموماً دو دسته از منابع اطلاعاتی موجود است:

نخست، منابع آماری از قبیل نتایج سرشماری عمومی و گزارشات عملکرد برنامه های ادواری توسعه از ۱۳۳۵ به بعد، همچنین پیمایشهای ملی ارزشها و نگرشهای ایرانیان از ۱۳۷۹ و نیز گزارشات بازرسیهای رسمی نهادهای نظارتی و دیوانی در کنار برخی گزارشات بین المللی سالیانه یا ادواری که نهادهای بین المللی طی هفتاد سال گذشته تهیه کرده اند می توانند اطلاعات ارزشمندی را برای بررسی شاخصها و تحلیل روندها در اختیار بگذارند.

منبع اطلاعاتی دیگر؛ گزارشات یا مستندات مردم نگارانه اعم از مکتوبات، پژوهشها، تصاویر، فیلمهای مستند، فایل های صوتی یا گنجینه های مردم شناسی است که مناسک، آیین ها، شیوه های زندگی روزمره، تعاملات و باورهای عمومی را بازتاب می دهند.

ب) روند تحولات رفتاری ایرانیان بر اساس پهنه بندی جغرافیایی، برشهای زمانی و پارامترهای جمعیت شناختی استخراج و دسته بندی می شود. و میزان همبستگی شاخصها توسعه رفتاری با یکدیگر و با شاخصهای توسعه محاسبه می شود.

ج) گزارشی تحلیلی از روندها تهیه می شود و با بررسی عوامل موثر بر تغییرات بسته ای از سیاستهای پیشنهادی ارائه می گردد.

د) بر پایه اطلاعات بدست آمده از گزارش تحلیلی و رابطه همبستگی پارامترهای مورد مطالعه، مدلی برای بروز آوری و پایش ادواری شاخصهای توسعه رفتاری ایرانیان ارائه می شود.